

A FELSŐ-TISZA-VIDÉKI FOLYAMMÉRNÖKI HIVATALOK (1871-1948)

Dr. Konecsny Károly

A XIX. század második felében és a XX. század első felében a felső-tiszai árvízvédelmi és belvízvédelmi rendszer meghatározó létesítményeinek kiépítésében, a víztársulatok-, és a vízügyi hatóságként működő vármegyei alispáni hivatalok mellett, meghatározó szerepe volt az állami vízügyi szervezetek területi kirendeltségeinek, azaz a folyammérnöki hivataloknak és kultúrmérnöki hivataloknak. A folyammérnöki hivatalok nyolc évtizedes működésük során több szervezeti, hatásköri változáson mentek keresztül, egyesek megszűntek majd újra megalakultak, folyamatosan változott az alkalmazotti létszámuk. Az alábbiakban – a rendelkezésre állott források alapján – mindezen változásokat, és ezek szakmai és történeti hátterét ismertetjük

Vizsgálatainkban elsődleges forrásként a Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság által rendelkezésünkre bocsátott Vízügyi Történeti Gyűjtemény dokumentumait (folyammérnöki hivatalok hivatalos iratai, levelezése, műszaki tervdokumentációi, társulati közgyűléseken, és választmányi üléseken felvett jegyzőkönyvek) használtuk fel, másodlagos forrásként az Országos M. Kir. Statisztikai Hivatal 1873-1944 között évente megjelent *Magyarországi tisztikar cím és névtára* köteteit használtuk fel. Ezek mellett az irodalomjegyzékben felsorolt – sokszor értékes információkat tartalmazó - közleményeket, kiadványokat használtuk fel.

Az 1871 előtti állami vízügyi hivatalok

Az országos központi vízügyi igazgatás, **II. József** általános központosító törekvései által jött létre. 1785-ben a Kamara és a Helytartótanács összevonásával megszervezték a Helytartóságot. Az új szerv Hajózási és építészeti osztályának hatáskörébe került a műszaki munkálatoknak az irányítása. Az állami vízügyi igazgatást az 1788-ban felállított, és a Helytartótanács felügyelete alatt egészen 1848-ig működő Vízügyi és Építészeti Főigazgatóság jelentette (**Dóka, 1987**).

A reformkorban a munka szervezését, irányítását **gróf Széchenyi István** vette kézbe, aki a Tiszaszabályozás munkájában szétválasztotta az érdekelték ügyét jelentő ármentesítést és a közérdekű folyószabályozást. A folyószabályozást állami feladattá nyilvánította és erre állami támogatást biztosított. A munkálatokat így a térségben érdekelt helyi gazdálkodókat képviselő Tiszavölgyi Társulat és az államot képviselő Építési Igazgatóság közösen végezte (**Ihrig, 1973**).

Az 1846-tól létrehozott 8 vízszerkezet hivatala közül 4 a Felső-Tiszán vagy legalább részben a Felső-Tiszán működött: I. Ugocsai, II. Szatmári, III. Beregi, IV. Zempléni (**I. ábra**). Az Ugocsai vízszerkezet a Tisza jobb partján, Nagyszőlőstől Váriig, innen a Borzsa balpartján felfelé a Beregszászi hegységig, a balparton Verőcztől a Batár folyóig tartott. A Szatmári vízszerkezet a Tisza balpartján a Batártól a Szamos beömléséig, Vásárosnaményig tartott. Az ezen vízszerkezethez tartozó szabályozandó mellékfolyók voltak, a Túr, Szamos és Kraszna. A Beregi vízszerkezet a Tisza jobbparton a Borzsa folyótól kezdődően, a balparton Vásárosnaménytől Csapig tartott. A jobbparti ártéren felnyúlik a Latorca mentén csaknem Munkácsig és a Szernye mocsarat is magában foglalta. A Zempléni vízszerkezet területe Csaptól Tokajig húzódott, és ide tartoztak a Latorca és Bodrog közt fekvő árterületek is. Az ötödik, Szabolcsi vízszerkezet - már alig érintette az Igazgatóság későbbi működési területét - Tokajtól az Eger-patak beömléséig tartott (**Kolossváry, 1905, Babos-Mayer, 1939, Igazg. Vízg. Adatgyűjtemény, 1959**).

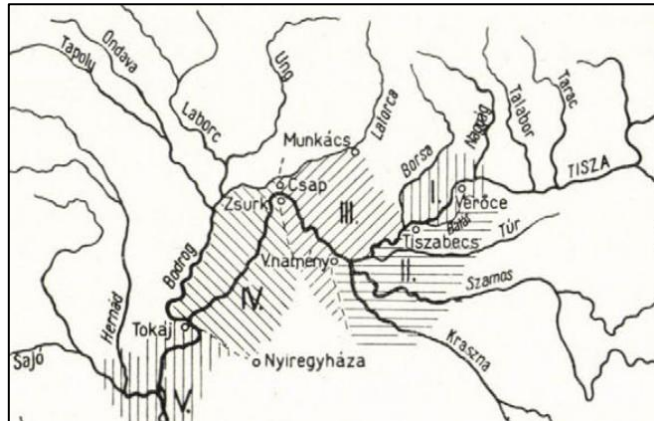
A központi igazgatási feladatokat 1849-1853. között az Országos Építési Igazgatóság látta el, amelynek a térségben területi szerve volt a Kassai- és a Nagyvárad Kerületi Építési Hivatal (**Dóka, 1981**).

Az 1850. júniusi császári parancs a vízszerkezetek számát kettővel csökkentve 6 területi egységet hozott létre osztálymérnöki hivatal megnevezéssel. Az I. Osztálymérnöki Hivatalt az Ugocsai, Szatmári és Beregi vízszerkezetekből alakították ki, és a Tisza mentén Nagyszőlőstől Csapig tartott.

A II. Osztálymérnöki Hivatalt a régi Zemplénből alakították ki, és Csaptól Tokajig tartott. A III. Osztálymérnöki Hivatalt pedig az alsószabolcsi vízszerkezetből alakították ki, működési területe Tokajtól Tiszaörvényig tartott (**Kolossváry, 1905, Schmidt, 1929**).

Az osztálymérnökségek számát, az 1856. október 9-i nyílt császári parancs további kettővel csökkentette, így a teljes Tiszavölgyben már csak 4 vízügyi hivatal működött, folyamosztály megnevezéssel (**Kolossváry, 1905, Schmidt, 1929**).

A Csap alatti Tisza-szakasz szabályozási munkálatát 1851-től 1857-ig a Tokaj székhellyel felállított "Tiszaszabályozási alsó szabolcsi járási mérnöki hivatal" intézte. 1857. augusztus 1-én szervezték meg a Tiszai 2. Folyamosztály M. Kir. Mérnöki Hivatalt Nagytárkány székhellyel és a Tiszai 3. Folyamosztály M. Kir. Mérnöki Hivatalt Tokaj székhellyel.

1. ábra A Tiszavölgy I. Ugocsa, II. Szatmári, III. Beregi, IV. Zempléni, V. Szabolcsi vízszerkezetek vagy osztálymérnöki hivatalok (térképrészlet Babos-Mayer, 1939 nyomán)

Az 1861-től a Felső-Tiszán két folyamosztály működött, az 1. Folyamosztály Mérnöki Hivatala, melynek székhelye Beregszászon volt és a Tisza Nagyszöllős és Csap közötti szakaszán (193 647 m hosszon) végzett munkálatokat felügyelte, és a 2. Folyamosztály Mérnöki Hivatala melynek székhelye 1869-től Sárospatakon volt és a Tisza Csap-Tokaj közötti szakaszát (173 014 m hosszon) felügyelte (**Igazg. Vízg. Adatgyűjtemény, 1959**).

1867-től a vízügyi munkák felsőszintű irányítása a Közmunka- és Közlekedésügyi Minisztérium hatáskörébe került, a területi feladatok ellátására pedig folyammérnökségek jöttek létre,

A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára őrzi a II. Folyamosztály Építészeti Hivatala **Schemtzer Sándor** m. királyi osztálymérnöke által 1867-ben készített vízrajzi térképet a folyók mentén futó töltés vonalvezetésével a Tisza folyó Kenézlő és Tokaj, illetve a Bodrog folyó Tokaj és Viss közötti szakaszáról.

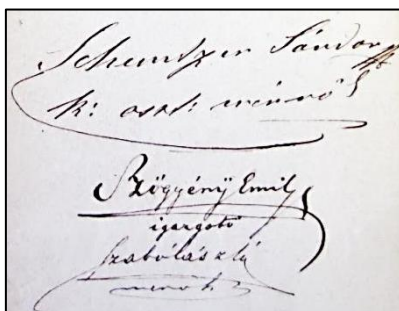
A Sárospataki és Tokaji Folyammérnöki Hivatalok (1871-1892)

1871-1875 között Sárospatakon volt az egyik tiszai folyammérnöki hivatal székhelye és Töketeremesen a Bodrog Folyammérnöki Kirendeltség. Sárospatakon **Schemtzer Sándor** osztálymérnök volt a hivatalvezető, akinek **Urbán János és Újlaky Soma** m. kir. segédmérnökök, egy díjnok és egy szolga segítette munkáját. 1873-ban Töketeremesen **Wallandt Ernő** m. kir. segédmérnök volt a hivatalvezető (**Magyarország tiszti cím és névtára, 1873**).

A Hivatal felügyeleti tevékenységére utal az a Fényeslitkén, 1871. december 11-én felvett jegyzőkönyv, mely a Felsőszabolcsi Tisza Ármentesítő és Belvízlevezető Társulat felsőszabolcsi tiszai védgátjai megerősítésével kapcsolatos, és **Egert József** miniszteri főmérnök és **Meiszner Ernő** m. kir. mérnök végeztek **Szógyén Emil** társulati igazgató-főmérnök jelenlétében.

1875-ben Tokajba költözött a Hivatal. A Tokaji M. Kir. Folyammérnöki Hivatal működési területe kiterjedt a Tisza folyó felsőszabolcsi szakaszára, valamint a felsőszabolcsi öblözetre és a Lónyay főcsatornára. A Hivatalnál tevékenykedő szakemberek neve megtalálható a rendelkezésre álló dokumentumokban. 1879-1883-ban a hivatalfőnök **Hajdú Gyula** m. kir. főmérnök volt. **Hajdú**

Gyula m. kir. főmérnök a Nyírvízszabályozó Társulat 1881. január 12-i és 1881. március 10-i közgyűlésekről készült jegyzőkönyvekben található bejegyzés szerint, mint miniszteri megbízott vett részt a társulati üléseken.

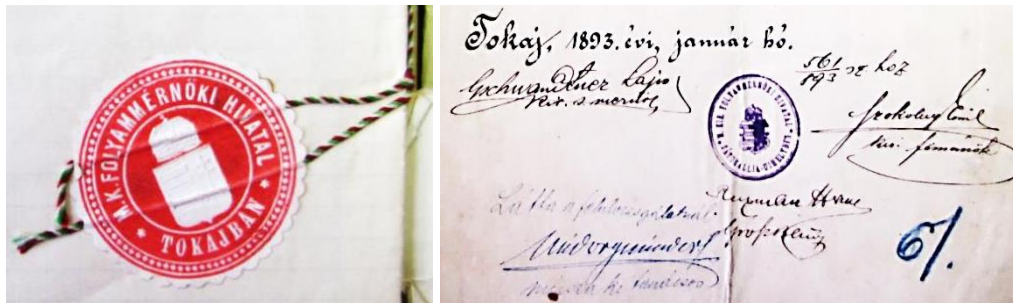
2. ábra Felsőszabolcsi Tisza Ármentesítő és Belvízlevezető Társulat iratának részlete. Kelt Bercel 1873. június 6-án, Schemtzer Sándor m. k. oszt. mérnök, Szogyenyi Emil társulati igazgató, valamint Szabó László mérnök aláírása

A Hivatal munkatársai voltak **Szójka Pál** kir. mérnök, **Némethy János** m. kir. segédmérnök és **Kende Mihály** m. kir. segédmérnök (*Magyarország tisztí cím- és névtára, 1879*). 1880-tól **Malina Gyula** m. kir. főmérnök és **Hirschfeld (Hajós) Sámuel** m. kir. mérnök is a Hivatalhoz került.

Az 1884-1886. években a Hivatal főnöke **Münzberger Ferencz** m. kir. főmérnök (1884. szeptember 18-án kelt irat) volt, munkatársai **Schmidhauer Antal** és **Szokolay Emil** m. kir. mérnökök.

1887-től **Bertalan Lajos** műszaki tanácsos volt a hivatalfőnök, illetve miniszteri megbízott. Hivatalfőnökként kivette részét az 1888. évi nagy tiszai árvíz elleni védekezésben. Ezt bizonyítják a nyíregyházi *Nyírvidék* címen kiadott Szabolcs vármegyei hetilapban megjelent cikkek. A lap 1888. március 18-i számában „Árvízveszély a vármegyében” címen jelent meg tudósítás a megyei árvízhelyzetről. Az újság közölte a **Baross Gábor** miniszter által **Zoltán János**nak, Szabolcs vármegye alispánjának küldött távirat szövegét: a „Lónyay csatornánál beállott veszély enyhítése céljából a felső-szabolcsi társulat a berkeszi ág fokozatos eltöltését kéri. Tegye meg alispán úr az ott tartózkodó Bertalan műszaki tanácsosom [**Bertalan Lajos**] közben jöttével a viszonyok által indokolt legcélszerűbb intézkedéseket. Jelentését várom Baros.” E táviratra **Miklós László** főjegyző válaszolt: „... Bertalan véleménye szerint a berkeszi csatorna fokozatos elzárása céltalan s jelenleg már nem is eszközölhető, mert a víz nem csak a berkeszi csatornán, hanem az egész völgy szélességében folyik. Az egyedüli helyes intézkedés a Lónyay csatorna jobb oldali töltését fenntartani. Alispán a vész színhelyén van, Bertalan most utazik oda.”

A „Nyírvidék” 1888. április 8-án megjelent számában, az „Árvízveszély a vármegyében” című cikk szerint, **Zoltán János** alispán április 1-én jelentést tett a közlekedésügyi miniszternek, melyben „Kéri végül az alispán a minisztert, hogy a helyzet feletti döntő véleményezésre az itteni helyzettel ismerős Bertalan műszaki tanácsos küldessék ki.”

3. ábra A Tokaji M. Kir. Folyammérnöki Hivatal szárazpecsétje 1893-ban (bal) Tokajon, 1893. januárban kelt irat részlete Sátoraljaújhely feliratú bélyegzővel (jobb)

1889-ben a tokaji hivatalnál már **Szokolay Emil** m. kir. mérnök a hivatalfőnök. Beosztottjai, **Kelő Mór** m. kir. mérnök, **Zettin Ignác** és **Várady Géza** m. kir. segédmérnökök (*Magyarország tisztí*

czím- és névtára, 1889). 1893-ra módosult a beosztott mérnökök személye, **Gschwandtner Lajos** és **Katona Sándor** működtek a Hivatalnál (*Magyarország tisztí cím- és névtára, 1893*).

A Hivatal 1893-ban Tokajból Sátoraljaújhelybe költözött, amihez az előkészületek már 1892-ben elkezdődhettek, hiszen egy 1893. januárból származó dokumentum még Tokajban kelt, de a bélyegzőn már a M. Kir., Folyammérnöki Hivatal Sátoraljaújhely felirat szerepel. Az aláírók: **Gschwandtner Lajos** m. kir. s. mérnök, **Szokolay Emil** m. kir. főmérnök, **Reizman Herman**, **Grósz Benő** (vállalkozó). A felülvizsgálatnál látta **Nádory Nándor** műszaki tanácsos (3. ábra).

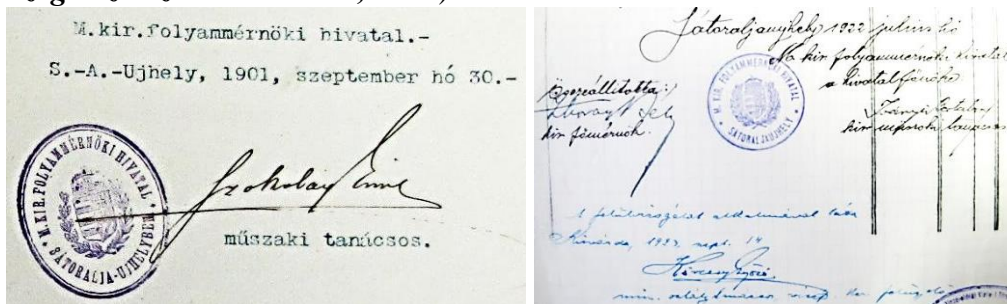
A Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Hivatal (1893-1948)

1893-ban, amikor Tokajból Sátoraljaújhelybe került a hivatali székhely, az illetékességi terület továbbra is a Tisza Eszeny-Zsurk és Tiszafüredi híd közötti szakaszra terjedt ki, és a Felsőszabolcsi Tiszai Ármentesítő és Belvízlevezető Társulat és Nyírvízszabályozó Társulat felügyeletére. A hivatalfőnök miniszteri megbízottként továbbra is felügyelte a két társulat tevékenységét.

Borovszky Samu Magyarország vármegyei és városai, Zemplén vármegye kötetben a **Vende Aladár** (1905) a *Sátoraljaújhely fekvése és utcái* fejezet ismerteti a XIX-XX. századfordulón a középületek helyét. A Sátoraljaújhelyi M. Kir. Folyammérnöki Hivatal székháza a Kossuth Lajos utcában volt: „A Kossuth Lajos-utcán befelé haladva, az utca elején, ... A temetővel szemben van a m. kir. dohánygyár nagyszabású, modern telepe és a gyári víztorony, balra a folyammérnöki hivatal,”

1895. év elejére a Hivatal szakszemélyzete 5 főre nőtt. A hivatalfőnök továbbra is **Szokolay Emil** m. kir. főmérnök volt. Beosztott mérnökök voltak: **Zettin Ignác** m. kir. mérnök, **Katona Sándor**, **Palasovszky Sándor**, és *ifj. Fábry Frigyes* m. kir. segédmérnökök.

1905-ben a Hivatalnak 4 állandó alkalmazottja volt: **Szokolay Emil** műszaki tanácsos, hivatalfőnök; **Zettin Ignác** és **Palasovszky Sándor** m. kir. mérnökök; **Királyfalvi Tivadar** irodasegédtsízt (*Magyarország tisztí cím- és névtára, 1905*).

4. ábra Iratrészletek: Hivatal bélyegzője és Szokolay Imre műszaki tanácsos aláírása, Sátoraljaújhely 1901. szeptember 30. (bal), Sátoraljaújhely, 1922. július hó Zboray Béla kir. főmérnök, Iványi Bertalan kir. műszaki tanácsos és Kövessy Győző min. osztálytanácsos, vízügyi kerületi felügyelő felülvizsgáló láttamozása (jobb)

1909. március 25-én **Ferencz József** miniszteri osztálytanácsosnak nevezte ki **Szokolay Emil** hivatalfőnököt és 1910-ben a király az „*Érsekújvári*” előnevet adományozta számára.

1910-ben a Sátoraljaújhelyi M. Kir. Folyammérnöki Hivatal műszaki személyzete két új segédmérnökkel kiegészülve, 6 főre nőtt az állandó alkalmazottak száma, illetve a mérnökök előrébb léptek a ranglétrán: **Szokolay Emil** osztálytanácsos, hivatalfőnök; **Zettin Ignác** és **Palasovszky Sándor** m. kir. főmérnökök; **Ulrich J. Nándor** és **Wittmann Arthur** m. kir. segédmérnökök; **Királyfalvi Tivadar** irodasegédtsízt (*Magyarország tisztí cím- és névtára, 1910*).

1912-ben, amikor a minisztérium pontosította a folyammérnöki hivatalok illetékességi területét, a Hivatal illetékességéhez tartozott a Tisza folyó az eszeny-zsurki határtól a tiszafüredi vasúti hídig, a Bodrog, Latorca, Ondova, Tapoly, Sajó egy-egy szakasza, továbbá a Felső-, az Alsó-bodrogi-, a Felsőszabolcsi-, az Alsószabolcsi- és a Nyírvízszabályozó Társulat felügyelete.

1912. november 6-án **Szokolay Emil** hivatalfőnök a földművelésügyi miniszter megbízásából részt vett a Nyírvízszabályozó Társulat új nyíregyházi székházának felépítéséről döntő tárgyaláson.

1915. októberben *Szokolay Emil* nyugdíjba vonult, helyette 1915. november 1-től *Hegedeős (Hegedüs) Miklós* műszaki tanácsos lett a hivatalfőnök, aki a nyíregyházi székhelyű Nyírvíz Szabályozó Társulat miniszteri megbízottjaként is működött. Ezzel egyidejűleg csökkent a létszám, távozott *Palasovszky Sándor* m. kir. főmérnök és *Wittmann Arthur* m. kir. segédmérnök. A hivatalfőnök mellett, alkalmazott voltak: *Zettin Ignác* kir. főmérnök; *Ulrich J. Nándor* és *Zboray Béla* m. kir. segédmérnökök; *Királyfalvi Tivadar* irodasegédtsízt. A Tokaji Kőátvételi Kezelőség vezetője *Zettin Ignác* m. kir. főmérnök volt (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1915*).

1918-ban a Hivatalnak 4 állandó alkalmazottja volt: *Hegedeős Miklós* műszaki tanácsos hivatalfőnök; *Zettin Ignác* műszaki tanácsos; *Ulrich J. Nándor* mérnök és *Zboray Béla* m. kir. segédmérnök (az irodatiszti státus nem volt betöltve) (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1918*). Trianon után a Sátoraljaújhelyi M. Kir. Folyammérnöki Hivatal illetékességi területe a Bodrog folyó egy részének és a kapcsolódó mellékfolyóknak, valamint a felügyelt ármentesítő és a felügyelt belvízszabályozó társulatoknak a száma és területe, a határváltozás, illetve ezek Csehszlovákiához csatolása miatt csökkent. Illetékességi területéhez 205 km folyószakasz-, és felügyelete alá 4 ármentesítő társulat tartozott, összesen 613 917 kat. hold árterülettel (*Dóka, 1981*).

1921. december 1-től Sátoraljaújhelyen a hivatalvezetői munkakört *Iványi Bertalan* m. kir. főmérnök látta el. Főnöksége idején újjászervezte a Hivatal hajózási és kőbánya üzemét, nagyarányú partbiztosításokkal beindította a Tiszán a középvízi mederszabályozást. A Nyírvíz Szabályozó Társulat és a Bodrogközi Tiszaszabályozó Társulat miniszteri megbízottja lett (rész vett pl. a Nyírvízszabályozó Társulat 1922. június 19-én és 1923. január 17-én tartott ülésein).

Egy Sátoraljaújhelyen, 1922. július hónapban kelt dokumentumon (3./jobb ábra) *Iványi Bertalan* hivatalfőnök aláírása mellett szerepelt a *Zboray Béla* m. kir. főmérnökké is, aki rövidesen távozhatott a Hivataltól (az 1927. évi alkalmazotti jegyzékben már nem szerepel a neve).

1922-1939. között nem következett be változás a Hivatal hatásköre és illetékességi területe tekintetében. 1927-ben illetékességi területe kiterjedt a Tisza folyóra, az eszeny-zsurki határtól a tiszafüredi vasúti hídig, a Bodrog folyóra, a csehszlovák országhatártól a torkolatig, a Sajó folyóra, a Hernád befolyásától a torkolatig és az ezen folyószakasz menti vízrendező területekre. Ekkor 4 állandó alkalmazott volt: *Iványi Bertalan* m. kir. min. osztálytanácsos, hivatalfőnök; *Ulrich J. Nándor* m. kir. főmérnök, *Zauner (Dévény) István* m. kir. segédmérnök, és *Farkas János* min. iroda segédtsízt (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1927*).

1931-ben távozott a Hivataltól *Iványi Bertalan*, *Zauner (Dévény) István* és *Farkas János*. *Ulrich J. Nándor* m. kir. főmérnök, műszaki tanácsos lett a hivatalfőnök; *Wéber Károly* m. kir. főmérnöki, *Riszdorfer József* és *Wonke József* m. kir. segédmérnöki beosztásban dolgozott (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1931*).

5. ábra *Hegedüs Miklós, Iványi Bertalan, Ulrich J. Nándor, Paphalmy Iván, Marek László és Zboray Károly sátoraljaújhelyi folyammérnöki hivatalfőnökök 1914-1948. között*

1935-ben a 4 fős állandó műszaki állományt *Ulrich J. Nándor* m. kir. műszaki tanácsos, hivatalfőnök; *Tarnóczy Károly* és *Tóth Zoltán* m. kir. főmérnökök, *Wonke József* m. kir. segédmérnök alkotta (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1935*).

1936. októbertől *Paphalmy Iván* m. kir. műszaki tanácsos vette át a sátoraljaújhelyi hivatalvezetői teendőket. A Nyírvíz Szabályozó Társulat 1936. október 15-i közgyűlésének jegyzőkönyve szerint, a földművelési miniszter a Társulatnál a miniszteri megbízotti teendők ellátásával is megbízta.

1937-ben változatlan illetékességi terület mellett a műszakiak létszáma 3-ra csökkent és **Paphalmy Iván** m. kir. műszaki tanácsos új hivatalfőnöknek 2 mérnök beosztottja volt **Tarnóy Károly** műszaki tanácsos; és **Wonke József** m. kir. mérnök (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1937*).

1939-től **Tarnóy Károly** m. kir. műszaki tanácsost nevezték ki a Hivatal főnökének, de Ő már 1940. áprilisban távozott, mert a M. Kir. Gyulai Folyammérnöki Hivatal főnökének nevezték ki.

A M. Kir. Földművelésügyi Miniszter 1939. március 6-án kelt 70.902/1939. F.M. számú rendelete alapján, a Hivatal, hatáskörébe tartozott: a Tisza folyó az eszeny-zsurki határtól a tiszafüredi hídig, a Bodrog folyó a határtól a torkolatig, a Latorca a szürthei hídtól a torkolatig, a Tapoly a határtól a torkolatig, a Sajó folyó a Hernáddal való egyesüléstől a torkolatig, és mindazok a vízfolyások és csatornák, egészben vagy részben, amelyek fenntartása a Hivatal felügyelete alatt álló társulatok feladatát képezte. Ellátta a Bodrogi Tiszaszabályozó Társulat, a Felsőbodrogi Vízsabályozó Társulat visszacsatolt része, a Felsőszabolcsi Tiszai Ármentesítő Társulat, az Alsószabolcsi Tiszai Ármentesítő Társulat, és a Nyírvízszabályozó Társulat működésével kapcsolatos teendőket.

A M. Kir. Földművelésügyi Miniszter 1939. június 30-án kelt 930./eln. 1939. VI.B. rendelete alapján 1939. év július 1-től az ország területét folyammérnöki kerületekre osztották. A IV. Folyammérnöki Kerület kiterjedt a nyíregyházi és sátoraljaújhelyi folyammérnöki hivatalokra és az azok hatáskörébe tartozó társulatokra. A Kerület felügyelői teendőivel **Paphalmy Iván** m. kir. műszaki tanácsost bízták meg.

1939 őszén a Hivatal illetékessége a Tisza mentén lerövidült. A M. Kir. Földművelésügyi Miniszter 1939. október 2-án kelt, 200.099/1939. F.M. számú rendelete szerint, illetékességi köréhez tartozott: a Tisza folyó Tuzsértől a tiszafüredi hídig, a Bodrog folyó a Laborc torkolatától a Tiszáig, a Latorca folyó a szürthei hídtól a torkolatig, a Tapoly folyó a határtól a torkolatig, a Sajó folyó a Hernáddal való egyesüléstől a torkolatig, továbbá mindazok a vízfolyások és csatornák, amelyek fenntartása a hivatal felügyelete alatt álló társulatok feladatát képezte. Ezenkívül ellátta a Bodrogi Tiszaszabályozó Társulat (székhelye: Sárospatak), a Bodrogi Vízügyi Társulat (székhelye: Királyhelmece), a Felsőbodrogi Vízsabályozó Társulat visszacsatolt része, a Felsőszabolcsi Tiszai Ármentesítő Társulat, az Alsószabolcsi Tiszai Ármentesítő Társulat, a Délborsodi Tiszai Ármentesítő Társulat működésének felügyeletével kapcsolatos teendőket. Így a Nyírvízszabályozó Társulat felügyelete a Sátoraljaújhelyről átkerült a nyíregyházi hivatal hatáskörébe.

1940. május 1-től **Marek László** m. kir. műszaki tanácsost bízták meg a vezetői teendők ellátásával. Ekkor a Hivatal működési területéhez 200 km hosszú Tisza szakasz, 40 km hosszú Bodrog szakasz, 30 km hosszú Sajó szakasz szabályozási munkálatainak tervezése és a kivitelezések irányítása, valamint a Tokaji Kincstári Kőbánya és Hajózási üzem vezetése tartozott. A hivatalfőnök a 700 000 kh. kiterjedésű 6 vízrendezési társulat miniszteri megbízottja is volt. Ekkor partbiztosítási munkálatokat végeztek a Tiszán Tuzsér és Tokaj között, Tokaj alatt gázlórendezéseket végeztek.

A M. Kir. Földművelésügyi Miniszter által 1940. december 9-én kiadott 217.050 /1940. F. M. számú rendeletnek megfelelően, a Hivatal működési területe úgy módosult, hogy illetékességi köréhez már csak a Tisza folyó Vencsellőtől, a Lónyay csatorna torkolatától a tiszafüredi vasúti hídig tartozott, továbbá a Bodrog folyó a szlovák határtól a tiszai torkolatáig, a Latorca folyó a munkácsi hídtól a torkolatig, a Sajó folyó a Hernáddal való egyesüléstől a torkolatig, továbbá mindazok a vízfolyások és csatornák egészben vagy részben, amelyek fenntartása a hivatal felügyelete alatt álló vízrendező társulatok feladatában álltak. A Hivatal ellátta a Felsőbodrogi Vízsabályozó Társulat visszacsatolt része (székhelye: Sátoraljaújhely), a Szernyei Vízügyi, Ármentesítő és Belvízsabályozó Társulat (székhelye: Munkács), a Bodrogi Tiszaszabályozó Társulat (székhelye: Sárospatak), a Bodrogi Vízügyi Társulat (székhelye: Királyhelmece), az Alsószabolcsi Tiszai Ármentesítő Társulat (székhelye: Debrecen) és a Délborsodi Tiszai Ármentesítő Társulat (székhelye: Miskolc) működésének felügyeletével kapcsolatos teendőket. Ekkor tehát a Felsőszabolcsi Tiszai Ármentesítő Társulat felügyelete Sátoraljaújhelyről átkerült a nyíregyházi hivatal hatáskörébe.

1940-ben **Marek László** m. kir. műszaki tanácsos a hivatalfőnök, **Wonke József** m. kir. főmérnöki, **Károlyi Zoltán**, **Lengyel István** és **ifj. Zboray Károly** m. kir. segédmérnöki beosztásban dolgozott (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1940*). Ezt követően távozott **Károlyi Zoltán**, de helyette

hárman érkeztek (*Markó Iván* és *Kemény László* mérnökök és *Arnótfalvy Janka* irodasegéd-tiszt), így 1941. év elején a Hivatal állandó alkalmazotti létszáma 7 főre nőtt. (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1941*).

Az állandó alkalmazotti létszám 1942-1943. években is 7 fő volt: *Marek László* m. kir. műszaki tanácsos, hivatalfőnök; *Zboray Károly* m. kir. főmérnök, *Kemény László* m. kir. mérnök, *Gallov Zoltán* m. kir. segédmérnök, *Borbás János* és *Szilágyi Miklós* I. o. műszaki tisztek, valamint *Arnótfalvy Blanka* irodatiszt (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1942, 1943*).

1944-ben kisebb mértékű személyi változás történt, távozott *Gallov Zoltán* m. kir. segédmérnök, *Borbás János* I. o. műszaki tiszt és érkezett *Hován László* m. kir. mérnök, és *Váradí Gyula* II. o. műszaki tiszt (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1944*).

A háborús front megérkezése előtt, 1944 novemberében a dolgozók a Hivatal tulajdonát képező folyami gőzösöket, uszályokat Bodrogkeresztúron szakszerűen elsüllyesztették és így sikerült megmenteniük a háborús pusztítástól (a hajókat 1946-ban kiemelték). Ennek ellenére az elszenvedett háborús károk igen jelentősek voltak, különösen, ha azt tekintjük, hogy a 320 000 aranypengő összes vagyon mellett a kár értéke elérte az 193 000 aranypengőt (60%) (*Molnár, 1945*).

Marek Lászlót 1944. december 17-én a visszavonuló német hadsereg nyugatra kényszerítette, és csak 1945. októberben tért vissza hivatalához. *Zboray Károly* m. kir. főmérnök azonban szolgálati helyét 1944-ben a kiürítési parancs ellenére sem hagyta el, és 1945. január 1-től újraindította a Hivatal működését, és egyidejűleg a hivatalfőnök lett.

1945. november 7-én jelent meg a földművelésügyi miniszter 1945. évi 44.199. 2. F. M. számú rendelete, mely szerint, a Hivatal működési területe kiterjedt: a Tisza folyóra az eszeny-zsurki határtól a tiszafüredi vasúti hídig, a Bodrog folyóra, a csehszlovák határtól a torkolatig, a Sajó folyóra a Hernád beömlésétől a torkolatig és ezen folyószakaszok menti vízrendező társulat területére. A Hivatal új megnevezése, Folyammérnöki Hivatal, Sátoraljaújhely lett.

Az 1948. június 2-án kihirdetett 1948. évi 6060. számú kormányrendelet a hazai vízügyek államosítását és központosítását rendelte el. Létrejött 10 ár- és belvízvédelmi kirendeltség, köztük a Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Kirendeltség.

Az OVH 1948. október 7-én kelt, 6421/1948. sz. elnöki levelében intézkedett az újonnan felállított kirendeltségek vezetőinek ideiglenes kijelöléséről. A Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Kirendeltség vezetésével *Zboray Károly* műszaki tanácsost bízta meg. Az átmenetileg Sátoraljaújhely székhelyű kirendeltség rövidesen megszűnt és helyette a Miskolci Folyammérnöki Kirendeltséget állították fel.

A Szatmárnémeti M. Kir. Folyammérnöki Hivatal (1871-1883, 1889-1919, 1941-1944)

A Szatmárnémeti M. Kir. Folyammérnöki Hivatal a történelmi események és a vízügyi területi közigazgatási változások miatt, az 1871-1944. közötti időszakban megszakításokkal, három hosszabb-rövidebb időszakban működött. Először 1871-től kezdődően, 1883-ig működött. Ezt követően a felső-tiszai folyamszabályozási feladatokat a Vásárosnaményi M. Kir. Folyammérnöki Hivatal vette át. (1878-1883. között a szatmári és a vásárosnaményi székhelyű hivatal egyidejűleg működhetett).

1871-1883. között *Kiszely Károly* m. királyi főmérnök volt a szatmári hivatalfőnök. Az alkalmazottak között volt *Bucz Károly* m. kir. mérnök, *Száz Géza* m. kir. segédmérnök, és egy díjnok. 1875-ben a műszaki személyzet kiegészült *Kovács Lajos* m. kir. segédmérnökkel, viszont ekkor *Bucz Károly* m. kir. mérnök neve már nem található a hivatalnál a dolgozók jegyzékében.

1878-ban *Száz Géza* m. kir. mérnök neve is megjelenik a műszaki dokumentációkon *Kiszely Károly* m. kir. főmérnök aláírása mellett egy Szatmár, 1878. májusban kelt dokumentumon, melyet a Hivatal a IX. Simai főfolyás és mellékága csatornájának költségéről készített. A Nyírvízszabályozó Társulat megalakulása idején 1878-1879-ben *Kiszely Károly* vezetése alatt szabályozási tervek készültek, melyeket a M. Kir. Közmunka- és Közlekedésügyi Minisztérium műszaki szempontból

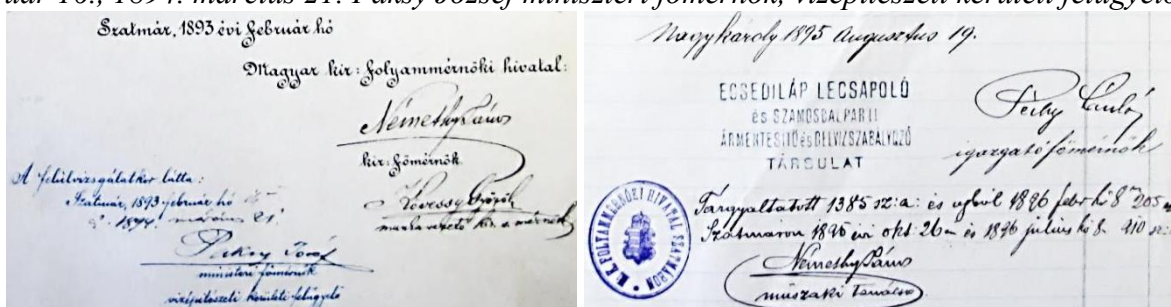
felülvizsgált, és kivitelre alkalmasnak talált. **Kiszely Károly** m. királyi főmérnök 1881-től középítészeti felügyelőnek való kinevezése miatt távozott a Hivataltól.

Az 1884-1888 közötti megszakítást követően, 1889-ben a Hivatal ismét Szatmárnémetiben működött. A Földművelésügyi Minisztérium megalakulásakor, azaz 1889-ben a működő folyammérnöki hivatalok között felsorolták a Szatmárit is (**Dóka, 1981**), továbbá a **Magyarország tiszti cím- és névtára** 1888. és 1890. évi kötetei közölték a Hivatal 3 fős műszaki csoportjának név és beosztás szerinti összetételét. A hivatal főnöke **Némethy János** m. kir. főmérnök volt, a két segédmérnök, **Nyarády László** és **Vályi Béla** (**Magyarország tiszti cím- és névtára, 1890**).

1890. augusztus 1-én került a Hivatalhoz **Kövessy Győző**, m. kir. segédmérnöki beosztásba. Az 1891-1896. években 4 fős műszaki személyzettel működő Hivatal a királyság területén lévő 17 folyammérnöki hivatal között átlagos méretűnek számított. A két nagyobb létszámú hivatal (Szeged 9 fő, Budapest 8 fő) mellett ugyanis jellemzőek voltak az 1-3 fős műszaki személyzettel működő hivatalok (Fehértemplom, Sziszek, Mitrovicza 1-1 fő, Pozsony és Újvidék 2-2 fő, Arad, Tokaj, Tittel és Eszék 3-3 fő) (**Magyarország tiszti cím- és névtára, 1891**).

A Hivatal 1893. augusztus 26-án kelt iratára **Nyarády László** m. kir. mérnök, **Némethy János** m. kir. főmérnök neve alá utólag került a kéziratos bejegyzés: „A műszaki leírásban a belvíz levezetése és költségekre vonatkozó változásokat illetőleg számítás az alakításokkal alul írt végeztette. Kelt Budapesten, 1893. szeptember 11-én Kvassay Jenő s.k. miniszteri tanácsos”.

A Hivatal által készített, Szatmár, 1893. február hó keltezésű 53/1893. sz. a. és 220/893. számhoz tartozó dokumentumon „A nábrádi szakadó Szamos jobbpart biztosítására épített sarkantyuk kiviteli tervezete. Mérték Helyszínrajznál Hosszakra 1:2880 Magasságokra 1:288. Hossz és keresztmetszelveknél Hosszakra és Magasságokra 1:100. A magassági adatok a nábrádi állami vízmércze 0 pontjának 105,505 m adriai tengerszín feletti magasságával állanak összhangban” felirat olvasható. Az iratot a Hivatal részéről **Némethy János** m. kir. főmérnök és **Kövessy Győző** munkavezető m. kir. segédmérnök írta alá, továbbá, „A felülvizsgálaton látta: Szatmár 1893. február 16., 1894. március 21. Paksy József miniszteri főmérnök, vízépítészeti kerületi felügyelő”.

6. **ábra** A Hivatal 1893. februárban készített tervén lévő aláírások: **Némethy János** m. kir. főmérnök, **Kövessy Győző** munkavezető m. kir. segédmérnök. **Paksy József** ministeri főmérnök vízépítészeti kerületi felügyelő (bal) Az Ecsediláp Leccapoló és Szamosbalparti Ármertesítő és Belvízszabályozó Társulat vezetője, **Péchy László** igazgató-főmérnök, **Némethy János** műszaki tanácsos, hivatalfőnök aláírása egy 1895. évi iraton, és a Hivatal címeres bélyegzője (jobb)

A Hivatal **Némethy János** műszaki tanácsos vezetésével 1896. február 8-án, 1896. október 26-án és 1896. július 8-án tárgyalta az Ecsediláp Leccapoló és Szamosbalparti Ármertesítő és Belvízszabályozó Társulat által Nagykarolyban 1895. augusztus 19-én készített „Összehasonlító kimutatás a Szamos balparti töltések Vetés Óvári szakaszán végrehajtandó föld munka költségeiről az eredeti vagy a módosított terv szerinti kivitel esetén.” című dokumentumot.

1895-ben az távozott **Vályi Béla** m. kir. mérnök, és helyette **Tóth Sándor** m. kir. segédmérnök érkezett (**Magyarország tiszti cím- és névtára, 1895**). 1896-ban **Gillyén József** m. kir. segédmérnök is a Hivatal alkalmazottja lett, így 5 főre nőtt a mérnöki létszám (**Magyarország tiszti cím- és névtára, 1896**).

1898-ban a szatmári Hivatalnak már 7 műszaki alkalmazottja volt (**Dóka, 1981**).

A **Szatmár és vidéke** címen, megjelenő társadalmi, ismeretterjesztő és szépirodalmi hetilap 1899. január 3-i számában megjelent tudósítás beszámol arról, hogy a helybeli M. Kir. Folyammérnöki

Hivatal vezetőjét, **Némethy János** m. kir. műszaki tanácsost a hivatalnál eltöltött 18 évi folyammérnöki működését követően 1898. december 31-vel felmentették hivatalfőnöki tisztségéből és az Országos Vízépítészeti Hivatal kerületi felügyelőjének nevezték ki. Így, 1899. januártól **Nyárády László** m. kir. mérnök lett a hivatal főnöke. A cikk arról is beszámolt, hogy a hivatal dolgozói **Nyárády László** házában ünnepélyes búcsúvacsorát rendeztek. „*Ez alkalomból a hivatal összes személyzete tisztelgett a volt főnöknel. Érzelmek tolmácsolója Nyárády László meghatottan búcsúzott a hivatal élén 18 éven át működött főnöktől s egyben örömmel üdvözölte benne a kerületi felügyelőt, ki ezután a hivatal és a magas Minisztérium közötti összekötő kapcsot fogja képezni. Az új főnöknel is tisztelgett a hivatal tisztikara, melynek nevében Kövessy Győző kir. mérnök üdvözölte az új főnököt.*” A tudósítás szerint, a búcsúvacsorán a „*mérnökcsalád poétája*” **Tóth Sándor** m. kir. mérnök „*Isten veled - Isten hozott*” kezdetű verses alkalmi köszöntőt mondott.

Nyárády László hivatalfőnöki kinevezése mellett, egyidejűleg miniszteri megbízott is lett a vízi társulatok felett. Ezt követően egy évtizeden keresztül 1899-1909 között végezte Szatmáron a hivatalvezetői teendőket.

Az 1900. év elején a Szatmári M. Kir. Folyammérnöki Hivatal műszaki személyzete 6 főből állt, főnök: **Nyárády László**; mérnökök: **Kövessy Győző, Finta Lajos, Tóth Sándor**; segédmérnök: **nagyenyedi Gillyén József**; irodai segédtsízt: **Vass Bertalan (Magyarország tiszti czim- és névtára, 1900)**. Még ugyanazon évben hetedikként csatlakozott a hivatalhoz - a Tokajban, majd Sátoraljaújhelyen műszaki gyakorlatot szerző - **Katona Sándor** m. kir. mérnök is.

A *Szamos*, társadalmi, ismeretterjesztő és szépirodalmi hetilapban gyakran jelentek meg cikkek a Hivatal tevékenységével kapcsolatban, nem egyszer téves információkat közölve. Az 1902. június 26-i számában, **Nyárády László** hivatalfőnök „*Levél a szerkesztőhöz*” címen helyreigazítást kért egy a lapban közölt írással kapcsolatban: „*Azon állítások, hogy a folyammérnökség és az érdekelt községek legközelebb ünnepséggel készültek a porcsalmi, rápolti és czégyendányádi átvágásokat megnyitni s már az előkészületeket részben meg is tették, - hogy mindent elkövettek, de sikertelenül, hogy a gátakat az ünnepélyesség részére megmentsek, - hogy Sályiban a megáradt Szamos a gátak nagy részét áttörte s a vetések mind víz alatt állanak, teljesen valótlanok. A kis átvágások torkolatainál volt kis gátakat csak addig kellett és sikerült fentartani, amíg az átvágásokból kiemelt anyag mennyisége - lejt mérés útján — megállapítható volt.*”

7. ábra A szatmári „*Szamos. Politikai, szépirodalmi és gazdasági lap*” 1904. február 11-i számának címoldala (részlet)

A *Szamos* 1904. február 11-i száma, „*Árvízvédelem*” címen rövid beszámolót közöl arról, hogy: „*a földmivelésügyi miniszter az esetleg bekövetkező árvízveszély esetére a Szamos-jobbparti és Tisza-balparti érdekeltéinek védelmére a szatmári m. kir. folyammérnöki hivataltól Katona Sándor, Kövessy Győző, Finta Lajos kir. mérnököket és Kovács István napidíjas mérnököt rendelte ki.*”

A *Szatmárvármegye Hivatalos Lapja* c. kiadványban adták közre a miniszteri rendeleteket, vármegyei törvényhatósági szabályrendeleteket, közérdekű határozatokat, közigazgatási bizottsági és alispáni rendeleteket. A lap 1905. március 23-i számában közölte az alispáni hivatal 4726-1905. sz. *Körrendeletét* a m. kir. folyam- és kultúrmérnöki hivatalok beosztásáról. Eszerint: „*XII. A szatmári folyammérnöki hivatal hatáskörébe tartozik: 1. a Tisza folyó Ugocsa vármegye felső határától az Eszeny-zsurki határig 138,5 km. hosszban, 2. a Szamos folyó Szatmárvármegye felső határától a torkolatig 206 km hosszban, 3. a Kraszna a királydaróczi hídtól a torkolatig 78 km hosszban, 4. a Latorcza a munkácsi hídtól a szürthei vasúti hidig 57 km. hosszban, 5. mindazon*

vízfolyások és csatornák egészben vagy részben, melyek fentartása valamely a hivatal felügyelete alatt álló társulat feladatát képezi, 6. a beregmegyei vízszabályozó és ármentesítő társulat, 7. a szatmármegyei tiszabalparti töltésfenntartó érdekeltség, 8. a szatmármegyei szamos-jobbparti töltésfenntartó érdekeltség, 9. az Ecsedi-láp lecsapoló és szamos-balparti ármentesítő és belvízszabályozó társulat, 10. a szernyei vízrendező, ármentesítő és belvízszabályozó társulat. A szatmári folyammérnöki hivatal területén a Tisza és Szamos folyókon összesen két folyamfelügyelői szakasz van szervezve és pedig: 1. a Tisza folyón a tiszaujlaki hídtól a hivatalhoz tartozó Tiszaszakasz alsó határáig 101,25 km hosszban Vásárosnamény székhellyel, 2. a Szamos folyó Farkasasó községnél a szamosra vezető u.n. malomuttól a torkolatig 134,8 km. hosszban Szatmár székhellyel. Nagykároly, 1905. márczius 14. Nagy László, alispán.”

1905-ben a Hivatal személyi összetétele kissé módosult, de továbbra is 6 főből állt, főnök: **Nyárády László**; főmérnök: **Osztrovsky István**, mérnökök: **Katona Sándor**, **Kövessy Győző**; segédmérnök: **Félegyházi Pál**; irodatiszt: **Vass Bertalan (Magyarország tisztí czim- és névtára, 1905)**.

A Szamos 1907. március 3-án megjelent száma arról tudósít, hogy **Félegyházi Pál** m. kir. folyammérnököt Szegedre-, helyébe Szatmárra **Fésös Albert**et helyezték át.

A Szamos 1907. szeptember 26-i számában közölte, hogy: „A folyammérnökség elkészítette a darai védtöltés alternatív terveit. Az első terv szerint a Szamos védtöltése a mai nyomon végleges méretekkel építendő ki, a Nyiregerszegtől Daráig; a másik terv szerint pedig a meglévő védtöltésből 1300 folyóméter felhagyásával a Szamos folyóval párhuzamosan lenne építendő, miáltal a hullámtér jelentékenyen kisebbednék. A f. hó 23-ára összehívott érdekeltségi közgyűlés egyhangúlag az első tervet fogadta el.”.

8. ábra Kövessy Győző m. kir. mérnök és Nyárády László m. kir. mérnök, hivatalfőnök aláírása, a Szatmárnémeti Hivatal bélyegzője egy 1906. július 10-i keltezésű tervdokumentáción

1907-ben készítette el **Nyárády László** hivatalfőnök, **Kövessy Győző** m. kir. főmérnökkel közösen a Tisza-Szamosköz belvízrendezési tervét, amit M. Kir. Országos Vízépítési Igazgatóság Vízrajzi Osztálya véleményezett **Bogdánfy Ödön** és **Viczián Ede** m. kir. mérnökök által.

Viczián Ede m. kir. mérnök 1907. december 21-én kelt állásfoglalásában túlzottnak tartotta a terv azon adatát, mely szerint 250 millió m³ tározását követelné meg a Túr árvize. Elegendőnek tartotta 60-80 millió m³ tározótér kialakítását. Műszaki véleményéhez csatolt egy tervezetet, mely a Túr felső szakaszán a Somoshegy-Deszkáslap magaslatokat összekötő völgyzárógát és tározó-, illetve az innen 5 km távolságra üzemvíz-csatornás vízerőtelep megépítésére vonatkozott. A duzzasztott víz által 162,6 mAf szinten borított területet 2600 kat.h.-ra, a tározott víz mennyiségét 142 millió m³-re becsülte. Feltételezése szerint - mért adatok rendelkezésre állása esetén - kisebb mértékű tározó is elegendő lett volna. Az eredeti műszaki vélemény és a tervrajzok megtalálhatók az Igazgatóság Vízügyi Történeti Gyűjteményének dokumentumai között. Az elképzelt létesítmény, 40 millió m³ tározóképesseggel, az 1970. májusi árvizet követően valósult meg.

A Szamos 1907. október 13-i száma a Hivatal által, a Tisza egy szakaszára kiírt partvédelmi mű megépítéséről szóló versenytárgyalási hirdetményét közölte: „... a Tisza folyó 700 km.-rénél, Jánd község határában lévő partvédő mű kiegészítéséhez szükséges anyagoknak, nevezetesen: a) 2600 köbméter nyers fűzfa-rözse és b) 260 köbméter terméskő szállításának biztosítása céljából 1907. évi november hó 4-ik napján d. e. 10 órakor hivatalos helyiségében (Deák-tér 19/a szám) zárt ajánlati versenytárgyalást tart. Az ajánlati és szállítási feltételek s a kötendő szerződés mintája a hivatalban betekinthező s ugyanott az ajánlati minta is megszerezhető.”

1910-ben a Hivatal személyzete 5 fő-re csökkent, a következő összetételben: **Nyárády László** hivatalfőnök; **Katona Sándor** és **Kövessy Győző** főmérnökök; **Fésös Albert** mérnök; **Vass Bertalan**

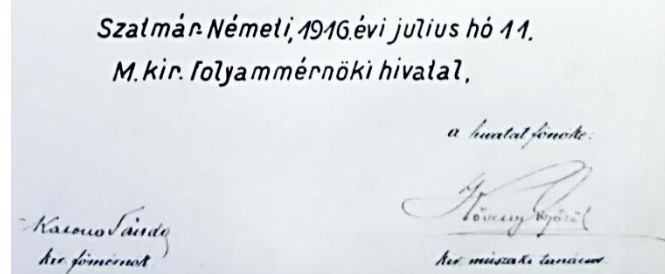
irodatiszt: (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1910*). Azonban *Nyarády László* 1910. április végén távozott a Hivataltól, vízepítési kerületi felügyelőként dolgozott tovább. Távozását követően *Hegedeős (Hegedüs) Miklós*, 1910. május 1-től - 1912. december 31. közötti időszakban volt Szatmáron hivatalvezető. Két év múlva az Ecsediláp Leccapoló és Szamosbalparti Ármentesítő Társulat 1912. július 4-én Nagykárolyban megtartott választmányi ülésének jegyzőkönyve szerint, *Hegedüs Miklós* műszaki tanácsost a földművelésügyi miniszter 1912. január 1-től kezdve a „Sajócsatornázási m. kir. Kirendeltség” vezetésével bízta meg, és Miskolcra helyezte át.

1912 júliusa és 1913 augusztusa között *György Lajos* m. kir. főmérnök volt a hivatalvezető. Az Ecsediláp Leccapoló és Szamos Balparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat 1912. július 4-én Nagykárolyban tartott választmányi üléséről készült jegyzőkönyv szerint, a földművelésügyi miniszter által kinevezett miniszteri megbízott *György Lajos* m. kir. főmérnök első alkalommal jelent meg a társulati ülésen. Egy későbbi jegyzőkönyvben már az szerepelt, hogy *György Lajost* a miniszter 1913. augusztus 1-től megbízásából felmentette, és egyidejűleg az Újvidéki M. Kir. Folyammérnöki Hivatal vezetésével bízta meg.

Közben 1912-ben a Földművelésügyi Minisztérium pontosan meghatározta a folyammérnöki hivatalok működési területét, és a felügyeletük alá tartozó társulatokat is, ennek megfelelően a Szatmárnémeti M. K. Folyammérnöki Hivatal illetékességi körébe tartozott a Tisza Ugocsa megye felső határától az eszenyi-zsurki határig, a Szamos, a Kraszna, és a Latorca alsó szakasza (*Dóka, 1981*). Feladata volt az érintett folyószakaszokhoz kapcsolódó beregszászi székhelyű Bereg megyei Vízzabályozó és Ármentesítő Társulat és a nagykárolyi székhelyű Ecsediláp Leccapoló és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízlevezető Társulat felügyelete is.

1913-tól 1920 novemberéig *Kövessy Győző* m. kir. főmérnök volt a hivatalvezető és így az Ecsediláp Leccapoló Társulat miniszteri biztosi teendőit is ellátta.

1915-ben a személyzet 4 főre csökkent, és ez 1916-ban sem változott. A hivatalfőnök *Kövessy Győző* m. kir. műszaki tanácsos munkatársai *Katona Sándor* m. kir. főmérnök és *Fésös Albert* m. kir. mérnök, *Vass Bertalan* irodatiszt voltak (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1915, 1916*).

9. ábra Egy terv címoldalán a keltezés és aláírások: Szatmárnémeti, 1916. július 11. M. Kir. Folyammérnöki Hivatal. A hivatal főnöke *Kövessy Győző* m. kir. műszaki tanácsos. *Katona Sándor* m. kir. főmérnök

A Hivatal 1916. július 11-én 335/1916. sz.a. készítette el a „Szamos folyón az 1913. júliusban és 1915. decemberben jelentkezett árvizek” hossz-szelvényét Krassótól a torkolatig terjedő szakaszra, amit *Kövessy Győző* m. kir. műszaki tanácsos és *Katona Sándor* m. kir. főmérnök írt alá (9. ábra).

1918-ban a Hivatal személyzete 1 fővel nőtt, tehát összesen 5 fő lett. A hivatalfőnök *Kövessy Győző* m. kir. műszaki tanácsos beosztottjai, *Katona Sándor* és *Fésös Albert* főmérnökök, *Tüskés József* m. kir. segédmérnök, *Vass Bertalan* irodatiszt voltak (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1918*).

A trianoni határváltozás és Szatmárnémeti román uralom alá kerülését követően *Kövessy Győző* elhagyta a várost. A Hivatal 1919-ben ideiglenesen Vásárosnaményba tette át székhelyét.

A magyar fennhatóság megszűnésével néhány korábbi alkalmazott, szakmai pályafutását a román közigazgatás alatt megváltozott szervezetben, de Szatmárnémetiben folytatta. 1921-ben a román hatóságok *Katona Sándort* a korábbi szatmári Hivatalnál osztálytanácsosi címet viselő mérnököt bízták meg a román területi vízügyi hivatal vezetésével. 1922-ben a román műszaki testület (*Corpul Technic*) tagjává nevezték ki, mint I. osztályú főmérnököt. 1927-ben nyugdíjazták, de szolgálatban maradt 1929 végéig, amikor a Román Koronarend tiszti keresztjével tüntették ki.

Az 1940. augusztus 30-án meghozott II. bécsi döntés Észak-Erdélyt ismét Magyarországnak juttatta. A kormányzó 1940. szeptember 5-én bevonult Szatmárnémetibe, majd 1940 decemberétől újra létrejött az 1920-ban megszűnt Szatmárnémeti M. Kir. Folyammérnöki Hivatal.

A M. Kir. Földművelésügyi Miniszter 1940. december 9-én kelt 217.050/1940. F.M. számú rendelete meghatározta a folyammérnöki hivatalok hatáskörét, illetékességi körét. A Szatmárnémeti M. Kir. Folyammérnöki Hivatal, illetékességi körébe tartozott: 1.) A Tisza folyó Técsőtől Mezőváriig (a Borsava torkolatáig); 2.) a Szamos folyó Szatmár vármegye felső határától a torkolatig; 3.) a Kraszna folyó a királydaróci hídtól a torkolatig; 4.) mindazok a vízfolyások és csatornák egészben vagy részben, amelyek fenntartása a hivatal felügyelete alatt álló vízrendező társulatok feladatában álltak. Ezenkívül, a hivatalnak el kellett látnia, a Tisza-Szamosközi Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat (székhelye: Fehérgyarmat); a Tisza-Szamosközi Lecsapoló Társulat (székhelye: Szatmárnémeti); az Ecsediláp Lecsapoló és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat (székhelye: Mátészalka); és az Ecsediláp Levezető Társulat (székhelye: Szatmárnémeti) működésének felügyeletével kapcsolatos teendőket. A rendelet alapján, a Felső-Tiszával kapcsolatos folyammérnöki feladatok három hivatal között oszlottak meg: az újonnan felállított Szatmárnémeti M. Kir. Folyammérnöki Hivatal a Técső (román határ) és Mezővári (Borzsa-torkolat) Tisza szakaszon, a Nyíregyházi M. Kir. Folyammérnöki Hivatal a Mezővári és Vencsellő (Lónyay főcsatorna torkolata) folyószakaszon, a Sátoraljaújhelyi M. Kir. Folyammérnöki Hivatal a Vencsellő és Tiszafüred közötti folyószakaszon volt illetékes.

10. ábra Kiszely Károly, Némethy János, Nyárády László, György Lajos, Kövessy Győző és Katona Sándor szatmári hivatalfőnökök 1871-től 1927-ig

Az újraszervezett Hivatal szakszemélyzetét, három szomszédos hivatalból kirendelt, áthelyezett szakemberekkel biztosították. A megszüntetett Beregszászi Folyammérnöki Hivatalból áthelyezték **Zorkóczy Zoltán** m. kir. műszaki tanácsost, **Újfalussy Jenő** m. kir. mérnököt és **Zólyomi János** m. kir. főmérnököt. 1941-1942-ben a nyíregyházi hivatalból **Szőnyi István** m. kir. főmérnök, **Vázsonyi Ádám** m. kir. műszaki tanácsos, hivatalfőnök-helyettes, valamint a sátoraljaújhelyi hivatalból **Lengyel István** m. kir. főmérnök hivatalból történt áthelyezésére került sor. Szatmáron kezdte meg szakmai pályafutását **Ráthonyi István** m. kir. főmérnök, akit 1941. január 1-től neveztek ki és 1944-ig maradt. Itt dolgozott több fiatal vízmester, építésvezető, technikus is, akik közül néhányan időközben áthelyezéssel távoztak, többségében azonban 1944 őszéig a hivatalnál maradtak: **Román Mihály**, **Keresztessy István**, **Sándor Sándor** és **Sándor György**, **Ihnatisin Endre**, **Korcsmáros Ferenc**, **Turcsányi József**, **Deák Imre**, **Sonkoly Béla**, **Musztafa Mihály**, **Fehér József**, **Reményi András** (Szatmárnémeti M. Kir. Fm. Hiv. Alkalmazottak Nyilvántartója, 1944).

Az újraszervezés utáni első szatmári hivatalfőnök **Z. Zorkóczy Zoltán** m. kir. főmérnök volt, aki 1940. december 9-től 1941. november 1-ig töltötte be Szatmárnémetiben a hivatalvezetői tisztséget, majd a Földművelésügyi Minisztériumhoz helyezték, vízepítési kerületi felügyelőnek.

1941. november 1-től **Vázsonyi Ádámot** a Nyíregyházi M. Kir. Folyammérnöki Hivatal helyettes vezetőjét neveztek ki a szatmárnémeti-i Hivatal vezetőjének. Feladatul kapta, hogy a Felső-Szamos és -Kraszna menti elhanyagolt ár- és belvízvédelmét az alsóbb területekhez hasonló szintre emelje. Ez a belvízvédelmi művek tekintetében, a feladat nagysága és a rövid idő miatt részben sikerült.

1942-ben **Vázsonyi Ádám** hivatalfőnök mellett **Zólyomi János**, **Ráthonyi István** és **Újfalussy Jenő** m. kir. főmérnökök, **Lengyel István** m. kir. mérnök, valamint **Román Mihály** I. o. műszaki tiszt alkotta a Hivatal műszaki személyzetét. 1943 végén érkezett **Bartha Ernő**, aki korábban

Nagykárolyban és Szatmárnémetiben az alispáni Hivatalban dolgozott, és 1944-ben érkezett **Keresztessy István** II. o. műsz. tiszt.

A Hivatalnál dolgozó mérnökök által ebben a mintegy 4 éves időszakban végzett munkák közül a jelentősebbek, az **Újfalussy Jenő** m. kir. főmérnök nevéhez fűződő Bökényi partbiztosítás kiépítése, a **Lengyel István**hoz köthető a tiszabecsi partvédőmű tiszaujlaki híd és a Batár torkolata közötti része, és a jobboldalon a tiszaujlaki partvédőmű meghosszabbítása és a Kucorgó dűlői partbiztosítás megépítése. A **Zólyomi János** m. kir. főmérnök a Szamoskéri partvédőműve és a Szamosangyalosi partbiztosítást, valamint a tiszaujlaki körtöltést építette.

Szatmárnémeti város bombázása, kiürítése folytán (Szatmárnémeti bombázása 1944. szeptember 16-19., a szovjet-román csapatok városba való bevonulása 1944. október 25. volt), 1944 végén **Vázsonyi Ádám** hivatalfőnök a családját és a Hivatalt is Vásárosnaményba költöztette.

A Vásárosnaményi Folyammérnöki Hivatal (1878-1888, 1919-1921, 1944-1946)

Vásárosnaményi székhellyel folyammérnöki hivatal 1878-tól kezdődően 1946-ig hosszabb megszakításokkal három időszakban működött. Először 11 éven át 1878-1888. között működött itt a Hivatal. 1878-1880. között a hivatalfőnök **Wallandt Ernő** m. kir. főmérnök volt (később országos középítési felügyelő). A Meteorológiai és Földdelejjességi Magyar Királyi Központi Intézet által kiadott meteorológiai évkönyv szerint, 1879 októberétől hivatalfőnöksége idején egyidejűleg az akkor induló vásárosnaményi meteorológiai állomás észleléseit is végezte. 1879-ben a hivatalfőnök munkáját egy fiatal műszaki szakember, **Vitkovszky Lajos** m. kir. segédmérnök segítette.

A Hivatal működési területe a Felső-Tisza Eszeny-Zsurk feletti szakaszára, továbbá a Szamos és Kraszna folyók alsó-, Szatmár, Bereg, Ugocsa megyei szakaszára terjedt ki. A hivatal felügyelete alá tartozott a Beregmegyei Ármentesítő Társulat, a Szernyei Vízrendezési Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat és az Ecsediláp Leccapoló és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat. A felügyelt társulatok együttes ártere 259 560 kat. hold, védőtöltéseik hossza 420 km, a csatornák hossza 649 km, a szivattyútelepek száma 3 volt.

A Hivatal az említett folyókon létesült szabályozási művek, töltések építését, fejlesztését és karbantartását felügyelte, továbbá a térség mocsarainak leccapolásával is foglalkozott. A kormány elrendelte a beregi Tisza-menti gátaknak az 1881. évi vízszint felett 0,50 méterrel való magasítását, mely munkálatok kivitelezését a Hivatalra bízta (**Kész, 2011**).

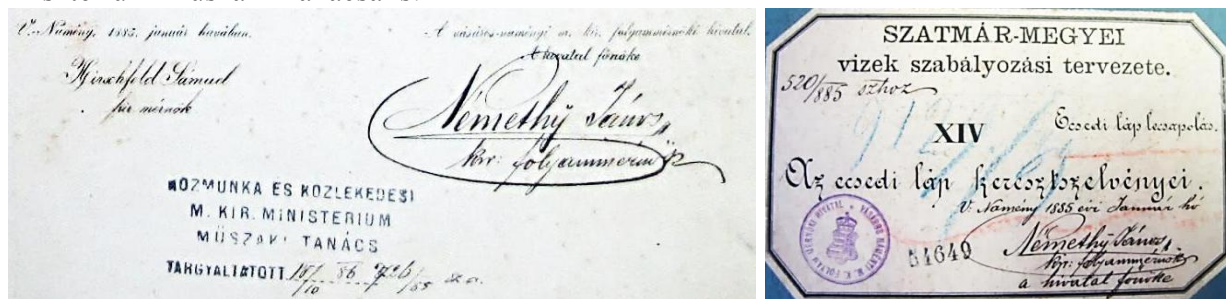
11. ábra **Wallandt Ernő** és **Némethy János** vásárosnaményi hivatalfőnökök, **Hajós (Hirschfeld) Sámuel** mérnök, valamint **Puskás Rezső** ideiglenes hivatalvezető

1880-ban a tokaji hivataltól Vásárosnaményba áthelyezett **Némethy János** m. kir. folyammérnök vette át a hivatalfőnöki teendőket. 1884-ben itt működött, **Mangold János, Hirschfeld Sámuel** (később **Hajós Sámuel**ként a hidrometria magyar úttörője) és **Nyárády László** m. kir. mérnök (aki 1899-től a Szatmári M. Kir. Folyammérnöki Hivatal vezetője lett) (**Magyarország tiszti cím- és névtára, 1888**). **Némethy János** hivatalfőnök vezetése alatt készültek el a Hivatalban az Ecsediláp leccapolásának és a kapcsolódó folyók-patakok szabályozásának tervei, továbbá számos a Tisza felső szakaszára vonatkozó töltésfejlesztés műszaki dokumentációja.

A Szatmármegyei Szamosbalparti vizek módosított szabályozási tervzetének műszaki leírása rögzíti, hogy a minisztérium az 1882. március hó 6-án **13.135 szám** alatt kelt rendeletével bízta meg Hivatalt a tervzet elkészítésével. Kezdetben a tervzethez szükséges felvételeket készítette el: „... felvett a Szamoson Szatmártól a torkolatig 500 m-enként keresztiszelvényeket, fixirozta ezen

szakaszon az 1884. évi júniusi nagyvizet, felvette a Szamos mindkét parti töltéseinek hossz és keresztiszelvényeit; kifejtett több keresztiszelvényt az Ecsedilápon a nyíri magaslat és a Szamosbalparton”. A tervet **Nyárády László** m. kir. mérnök készítette és **Némethy János** m. kir. főmérnök mellett **Kvassay Jenő** miniszteri tanácsos is láttamozta.

Az 1884-1886. időszak rendkívül eredményes volt a Hivatal működésében. Ezt mutatja az a sok tervdokumentáció, ami ebben az időszakban készült. Különösen termékeny volt 1885. január hónap, amikor a Szatmármegyei Vizek Szabályozási Tervezete tervecsomag legfontosabb elemei készültek. Ekkor készült el a Szamos balparti töltésének hossz-szelvénye, amit **Hirschfeld Sámuel** m. kir. mérnök készített, és **Némethy János** m. kir. folyammérnök láttamozott. A dokumentum rögzíti, hogy a tervet 18/10.86. 726/85. szám alatt tárgyalta a Közmunka és Közlekedési M. Kir. Minisztérium Műszaki Tanácsa is.

12. ábra Hirschfeld Sámuel m. kir. mérnök és Némethy János hivatalfőnök aláírása az 1885. januárban készült műszaki terven, a Minisztérium Műszaki Tanácsának bélyegzője Tárgyaltatott felirattal (bal), a Vásárosnaményi M. Kir. Folyammérnöki Hivatal 1885. januárból származó Szatmármegyei Vizek Szabályozási Tervezete tervecsomagjához tartozó tervek címlapja (jobb)

1885. januárban készült **Hirschfeld Sámuel** m. kir. mérnök tervezésében és **Némethy János** m. kir. folyammérnök hivatalfőnök aláírásával a Szatmármegyei Vizek Szabályozási Tervezete tervecsomaghoz tartozó 520/1885. ügyiratszám alatti „Kraszna levezetés, Ecsedi láp lecsapolás. A Kraszna levezető nyugoti csatorna balp. töltésének hossz-szelvénye”, című terv, amit a minisztérium Műszaki Tanácsa IV./10. 886. 726/85. szám alatt tárgyalta (**12./bal ábra**). Ugyancsak az Ecsediláp lecsapolásához kapcsolódik és szintén 1885. január hónapban készült a Hivatalnál, a Szatmármegyei Vizek Szabályozási Tervezete tervecsomagjához tartozó 520/885. számú terv: „XIV. Ecsedi láp lecsapolás. Az ecsedi láp lecsapolási keresztiszelvényei.” (**12./jobb ábra**).

1885. januári keltezésű, a **Némethy János** m. kir. folyammérnök aláírásával ellátott „A Kraszna levezető csatornára építendő hidak szabvány tervei” is. Továbbá ekkor készültek el az Ecsediláp lecsapolása tárgyában a láp belvizeinek levezetéséhez kapcsolódó zsilipek szabvány tervei is.

Egy másik vaskos dokumentum, mely **Némethy János** hozzáértését jelzi, a „Szatmármegyei Vizek Szabályozási Tervezete” tervecsomagjához tartozó XXXVII. számú terv: „Az ecsedi láp lecsapolási tervezetének műszaki leírása.” A 190 oldal kézírásos műszaki szöveg tartalmazza Szatmármegye vízrajzi leírását, az Ecsedilápot tápláló folyók elvezetésére vonatkozó tervet, a vízemésztési (vízhozam) számításokat, a Kraszna elvezetésének módozatait, a Nyírvizeket elvezető övcsatorna tervét, a műtárgyak (zsilipek) műszaki jellemzőit, a Szamos szabályozására és töltéséhez kapcsolódó tervezetet, a munka ütemezését, a szabályozás költségeire vonatkozó javaslatot.

A Hivatal 1886-ban szeptember hónapban készítette a Tisza Tiszakerecsenyi alsó kanyartöltéssel szemben eső folyószakasz helyzetrajzát és keresztiszelvényeit. A terv címlapján szerepel **Némethy János** hivatalfőnök és beosztott munkatársa, **Nyárády László** m. kir. segédmérnök aláírása, és a Közmunka és Közlekedési M. Kir. Minisztérium Műszaki Tanácsának bélyegzője.

1888-ban elhagyta a Hivatalt **Mangold János** és **Hirschfeld Sámuel**, akik helyett, **Vályi Béla** m. kir. segédmérnök érkezett.

A Hivatal 1888-ig működött Vásárosnaményban, majd **Némethy János** hivatalfőnök, **Nyárády László** és **Vályi Béla** m. kir. segédmérnökökkel együtt Szatmárnémetibe költözött.

A második vásárosnaményi működési időszak az 1919-1921. évekre esett, amikor a trianoni határváltozás miatt román területre átkerült Szatmárnémetiben működő Hivatal megszüntette

tevékenységét, és kényszerűségből ideiglenesen Vásárosnaményba tette át székhelyét. Az új határ megvonásával a Szatmártól elszakított területek vízügyi viszonyainak rendezését 1920-tól **Puskás Rezső** m. kir. műszaki tanácsos szervezte, és ideiglenesen ellátta a Vásárosnaményba áthelyezett Hivatal vezetői teendőit is. Ebből az időszakból maradt meg az Igazgatóság Vízügyi Történeti Gyűjteményében egy 1920. szeptember 3-án kelt levél, amit **Dános Miklós** a M. Kir. Földművelésügyi Minisztérium helyettes államtitkára 33.131/1920 számon, **Puskás Rezső**nek címzett, és amelyben arra utasította, hogy az Olcsvaapáti menti partomlás megkötésének tervezetét állítsa össze és terjessze fel a minisztériumba. A felvételek és a tervek készítés költségeire a minisztérium 1000 koronát biztosított. Szintén ebből az időszakból származik egy 1921. május 14-én kelt 175/1921 számú levél, ami a Vásárosnaményi M. Kir. Folyammérnöki Hivatalhoz, **Puskás Rezső** m. kir. főmérnök részére érkezett, a budapesti Magyar Országos Vízépítési Igazgatóságtól.

1921-ben Vásárosnaményból Nyíregyházára költöztették a folyammérnöki hivatalt.

A vásárosnaményi működés harmadik, kb. 2 éves időszaka a II. világháború végén kezdődött. 1944 októberében a Szatmárnémeti várost ért légi bombázások és a háborús frontvonal közeledte miatt az állami hivatalok és a vizitársulatok mérnökeinek és alkalmazottainak nagy része elhagyta állomáshelyét. Ekkor **Vázsonyi Ádám** hivatalfőnök - felsőbb utasítás hiányában, saját felelősségére - elhagyta a várost, és családjával, valamint a Hivatallal együtt Vásárosnaményba költözött át. **Molnár Endre** debreceni kultúrmérnök leírása szerint az átköltözés a Szamoson kisebb hajóval történt. Ezen háborús viszonyok között a Hivatal 1945. január 15-én - az országban elsőként - megkezdte munkáját (**Molnár, 1945, Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság Vízgazdálkodási Adatgyűjteménye, 1957**).

A hivatalfőnökkel együtt Vásárosnaményba átköltözött munkatársak (**Ráthonyi István** m. kir. főmérnök, **Sándor Sándor** vízmester, **Sándor György** vízmester) mellett, a háborús események miatt működését szüneteltető Nyíregyházi Folyammérnöki Hivatal dolgozóinak egy része is Vásárosnaményban jelentkezett szolgálattételre.

A Hivatal felszerelése, eszközei, védelmi berendezései nagymértékű rongálódást szenvedtek. A töltéseket a bombázások, továbbá a beépített ütegállások és fedezékek a Tisza egész hosszában megrongálták és a háború nem kímélte meg a szivattyútelepeket sem. A hidakat a visszavonuló németek felrobbantották. A Tiszán egyetlen híd sem maradt meg, és a vásárosnamény-gilváci szakaszon a Kraszna valamennyi hídját felrobbantották (**Molnár, 1945**). Így a Hivatal dolgozóinak, részt kellett venniük a felrobbantott kompátkelő helyek és hidak újjáépítésében. Ezek között volt a vásárosnaményi 100 m hosszú, 5 m széles Kraszna-hídprovizórium, amit **Vázsonyi Ádám** tervei alapján, az Ő műszaki irányításával építették meg. Ezen érdemei elismeréseként, 1945. december 31-én a Földművelésügyi Miniszter miniszteri osztálytanácsosnak nevezte ki.

Az 1946. októberi Nyíregyházára való átköltözése idején is **Vázsonyi Ádám** volt a hivatalfőnök.

A Nyíregyházi Folyammérnöki Hivatal (1921-1948)

Nyíregyházán az I. világháborút megelőző időszakban állami vízügyi szervezet nem volt, viszont 1879. évi alakulásának kezdetétől itt működött a Nyírvízszabályozó Társulat.

Trianon után, a M. Kir. Szatmárnémeti Folyammérnöki Hivatal működési területének Magyarországra eső részén - Nyíregyháza székhellyel - új folyammérnöki hivatalt létesítettek, amely közel három évtizeden keresztül, 1921-1948 között folyamatosan működött. Megszervezésében jelentős szerepe volt **Kövessy Győző**nek, aki akkor a minisztériumban a Hivatal felügyeleti feladatait látta el.

A Nyíregyházi M. Kir. Folyammérnöki Hivatal illetékességi területe a Tisza tiszabecsi országhatár-Eszeny-Zsurk közötti szakaszára, a Szamos, Kraszna folyók alsó, magyarországi szakaszára terjedt ki, és így 214 km hosszú folyószakasz tartozott hozzá. A két világháború között fő teendője volt a Felső-Tisza és Szamos mentén a partomlások megakadályozása. Emellett az alábbi 5 társulat állami felügyeletét kellett ellátnia: Felsőszabolcsi Tiszai Ármentesítő Társulat, Nyírvíz Szabályozó Társulat, Beregvármegyei Ármentesítő és Vízszabályozó Társulat, Ecsediláp Lecsapoló és Szamos-balparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat; Tisza-Szamosközi Ármentesítő és

Belvízszabályozó Társulat. Ezek együttes árterülete 259 560 kat. hold volt, a védőtöltéseik hossza 420 km, a csatornáké 649 km, a szivattyúk száma 3 db (*Dóka, 1981*). Az addigiakhoz képest új hivatali feladat volt a határvízi tárgyalásokban, egyeztetésekben és ezek szakmai háttéranyagainak előkészítésében való aktív részvétel.

A székhelyt Nyíregyháza megyei jogú városban a Búza tér 3. sz. alatti, XIX. század végén létesült, egyemeletes épületben alakították ki (*13. ábra*), amit 1921-ben a telekkel együtt megvásároltak. A régi épülettömböz kapcsolódóan 1927-ben *Piszer János* építőmester és *Csicske Gyula* kőművesmester kivitelezésében egy új épületrész készült. Az emeleti részen a hivatalfőnök lakása, vendégszoba, a földszinti részen pedig a főmérnök lakása volt.

13. ábra A Nyíregyházi M. Kir. Folyammérnöki Hivatal 1921-ben megvásárolt székháza a Búza tér 3. szám alatti épületben a 30'-as években (bal) és 2016 nyarán (jobb)

A Hivatal első vezetője 1921-től 1925-ig *Ordelt János* m. kir. mérnök, miniszteri osztálytanácsos volt, aki egyúttal a felügyelt társulatok miniszteri megbízottjaként is tevékenykedett. Egy 1925. május 19-én tett hivatalos útja alkalmával *Ordelt János* hivatalfőnök, Fehérgyarmaton szívszélhűdés miatt 54 évesen tragikus hirtelenséggel elhunyt.

Ezt követően *Pintér László* m. kir. főmérnököt, a Debreceni M. Kir. Kultúrmérnöki Hivatal korábbi alkalmazottját bízták meg a főnöki teendők ellátásával, aki 1925-1934. között vezette a hivatalt.

A szakszemélyzet 1926-ban 3 főből állt (*Dóka, 1981*) és ez a létszám 1927-ben sem változott. *Pintér László* műszaki tanácsos, hivatalfőnök munkáját *Puskás Rezső* m. kir. főmérnök és *Durst Zoltán* m. kir. mérnök segítette (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1927*).

A működés első évtizedében itt működött, *vitész Tápay László*, aki 1926-tól a Tisza-Szamosközi Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat szakaszmérnöke lett, *Hódy László*, aki 1929-től mérnöke, szakaszmérnöke, megbízott igazgatója az Ecsediláp Lecsapoló és Szamosbalparti Belvízszabályozó Társulatnak, és *Fazekas Károly*, aki 1948-tól a Vízrajzi Osztály vezetője lett.

1931. év elején a Hivatal alkalmazotti létszáma 5-re nőtt: *Pintér László* műszaki tanácsos, hivatalfőnök; *Puskás Rezső* m. kir. főmérnök; *Durst Zoltán* m. kir. mérnök; *Marek László* m. kir. segédmérnök, *Hübner Kálmán dr.* miniszteri számellenőr (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1931*). 1932-ben érkezett a Hivatalhoz, *Szerdahelyi (Szeszlér) Ödön* mérnök, akit a Miskolci M. Kir. Kultúrmérnöki Hivaltól helyeztek át Nyíregyházára (*Pintér László* hivatalvezető nővérének lányát vette el feleségül), aki az I. bécsi döntést követően visszakerült a kultúrmérnöki szolgálatba.

1934-ben, *Pintér László* hivatalvezető, kerületi felügyelőként a Földművelésügyi Minisztérium Vízügyi Főosztály Vízrajzi Osztályához került.

1934-1944. között *Dévény (Zauner) István* volt a Hivatal főnöke, és megbízást kapott a miniszteri megbízotti feladatok ellátására az Ecsediláp Lecsapoló Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozási Társulatnál. Nyíregyházi működése alatt végezték a Felső-Tisza és a Szamos partbiztosítási és kisvíz-szabályozási munkáit.

Az 1935. év elején a Hivatal alkalmazotti létszáma 3 főre csökkent: *Dévényi István* m. kir. főmérnök, hivatalfőnök; *Durst Zoltán* m. kir. főmérnök és *Marek László* m. kir. mérnök (későbbi sátoraljaújhegyi hivatalfőnök) (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1935*). 1937-ben a Hivatal műszaki személyzete a következő volt: *Dévény István* m. kir. főmérnök, műszaki tanácsos, hivatalfőnök; *Fuchs Károly* m. kir. főmérnök, *Gaál Elemér* m. kir. segédmérnök (*Magyarország*

tiszti cím- és névtára, 1937). A Sátoraljaújhelyről Nyíregyházára 1937-ben áthelyezett **Zólyomi János**, aki Hivatalnál napidíjas mérnökként dolgozott. Később érkezett Nyíregyházára **Vázsonyi Ádám** folyammérnök, akit 1938. november 1-vel a Hivatal helyettes vezetőjének neveztek ki. Szintén 1938-ban került Nyíregyházai Folyammérnöki Hivatalhoz **Vezse Sándor**, aki itt előmunkásként kezdte vízügyi karrierjét, majd 1953-tól 1986-ig a miskolci VÍZIG igazgatója volt.

Az 1939-1941 években a Hivatal működési területe kiegészült, a Latorcával, a Bodrog forrásfolyóival, a Szamos és Kraszna Magyarországhoz visszakerült szakaszaival (**Dóka, 1981**).

1939 őszén a Beregszászi Folyammérnöki Hivatal megszervezése után, a Nyíregyházi Hivatal már csak a Tisza Gulács-Tuzsér közti szakaszán, valamint a Szamoson és a Krasznán gyakorolt felügyeletet (**Dóka, 1981**).

1940. év elején a Hivatal vezetője továbbra is **Dévényi István** m. kir. műszaki tanácsos volt. Munkatársai, **Vázsonyi Ádám** és *ifj.* **Zólyomi János** m. kir. mérnökök, **Szőnyi István** m. kir. segédmérnök és **Selényi Pál** mérnök gyakornok voltak (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1940*).

Ifj. Zólyomi János és *Selényi Pál* távozását követően, 1941-ben **Dévényi István** m. kir. műszaki tanácsos hivatalfőnök mellett, Nyíregyházán működött **Vázsonyi Ádám** m. kir. főmérnök, **Szőnyi István** m. kir. mérnök és **Rácz János** m. kir. segédmérnök (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1941*). 1942. január 1-től **Vázsonyi Ádám** m. kir. műszaki tanácsost is áthelyezték Szatmárnémetibe.

14. ábra *Pintér László kir. műszaki tanácsos hivatalfőnök aláírása egy Nyíregyházán 1930. szeptember 23-án kelt, a szamosszegi (mákhelyi) partbiztosítás munkálataihoz készült terven (bal) és a Nyíregyházai M. Kir. Folyammérnöki Hivatal 1941. szeptember hónapban kelt levelének aláírási része, a Hivatal címeres bélyegzőjével. Vázsonyi Ádám m. kir. műszaki tanácsos a hivatal főnök-helyettese (jobb)*

1943-ben a Nyíregyházi M. Kir. Folyammérnöki Hivatal alkalmazotti létszáma 5 fő volt: **Dévény István** műszaki tanácsos, hivatalfőnök **Szőnyi István** m. kir. főmérnök, **Jáky Miklós** és **Rácz Iván** m. kir. mérnökök és **Szabó Béla** II. o. műszaki tiszt (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1937*).

1944-ben **Marót Dénes** II. o. műszaki tiszt érkezésével, a Hivatal létszáma 6 főre nőtt (*Magyarország tiszti cím- és névtára, 1944*).

A Hivatal által elszendvedett háborús károk igen jelentősek voltak, az 1 650 000 aranypengő összes vagyona mellett a kár értéke elérte az 1 158 000 aranypengőt (70%) (**Molnár, 1945**).

1945. november 7-én jelent meg *A földművelésügyi miniszter 1945. évi 44.199. 2. F. M. számú rendelete Magyarország határainak a békeszerződésben történt végleges megállapításáig ideiglenesen az ország jelenlegi területén a folyammérnöki hivatalok működési területének megállapításáról* szóló jogszabály, mely rögzítette, hogy: a Nyíregyházai Folyammérnöki Hivatal működési területe kiterjedt, a Tisza folyóra a csehszlovák határtól az eszeny-zsurki határig, a Szamos, a Kraszna folyókra, a román határtól a torkolatig és ezen folyószakaszok menti vízrendező társulatok területére.

A Hivatal működése az 1944. őszi harcok idején szünetelt. A Búza téri székház berendezését, irat- és tervtárát a román katonák az udvarra kihajigálták és ezek nagy része tönkrement. Csak 1946-ban sikerült a hivatali épületet úgy rendbe hozni, hogy Vásárosnaményből az átköltözködést végre tudták hajtani. **Vázsonyi Ádám** vezetésével a 1946. októberben költöztek vissza Nyíregyházára. Ekkor a Hivatal irodái az új épületrész földszinti helyiségeiben nyertek elhelyezést.

Az 1948 évi államosítás- és vízügyi átszervezésekig a hivatalfőnök **Vázsonyi Ádám** volt, helyettese 1947-től **Lengyel István** m. kir. főmérnök, aki Szatmárnémetiben is Vázsonyi beosztottja volt. **Lengyel István** főnök helyettesi feladatai mellett részt vett a meginduló partbiztosítási-,

folyószabályozási munkálatokban, és az 1947/1948. évi rendkívüli árvízvédekezésben. A Hivatal állományában dolgozott több olyan alkalmazott, akik már Szatmárnémetiben is működtek, pl. **Román Mihály** I.o. műszaki tiszt, **Sándor Sándor**, **Sándor György**, **Lechner István** vízmesterek.

1947-ben a Nyíregyházai Folyammérnöki Hivatal koordináló, érdekegyeztető szerepet játszott a felső-tiszai vízügyi szervezetek között. A **Vázsonyi Ádám** hivatalfőnök által írt, 1947. május 14-én Nyíregyházán kelt, 400/1947. számú körlevelében a Hivatal székházában tervgazdasági témában tartandó Felsőtiszántúli vízügyi értekezletre hívta meg az érdekelt vízügyi szervezeteket. A meghívottak voltak: Debreceni Kultúrmérnöki Hivatal, Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Hivatal, Alsószabolcsi Ármentesítő Társulat, Felsőszabolcsi Ármentesítő Társulat, Nyírvízszabályozó Társulat, Tisza-Szamosközi Társulat, Ecsediláp Társulat, Bereg megyei Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat, és az Alsónyírvízszabályozó Társulat.

Az 1947. június 10-én kelt, a Szatmár-Bereg vármegyei 3 éves újjáépítési terve tárgyában alispánnak írt levél jelzi, hogy a térség műszaki szervei létrehozták az ún. Felsőtiszántúli Vízügyi Műszaki Bizottságot. A Bizottság nevében írt levél felsorolta a vízügyi szervek, köztük a Nyíregyházai Folyammérnöki Hivatal által a 3 éves gazdasági és újjáépítési programjába a vármegye területére előirányzott folyammérnöki teendőket.

A Hivatal 1948. évi megszüntetését követően a jogutód szervezet, a Nyíregyházi Folyammérnöki Kirendeltség lett, amely átköltözött a Nyíregyháza Iskola utca 7. szám alatti, volt Felsőszabolcsi Tiszai Ármentesítő Társulat székházának I. emeletére. **Vázsonyi Ádámot** a Debreceni 11. Vízgazdálkodási Körzet vezetőjének nevezték ki.

15. ábra Pintér László, Dévény István és Vázsonyi Ádám Nyíregyházai Folyammérnöki Hivatal főnökei az 1925-1948. közötti időszakban

Beregszászi állami vízügyi hivatalok és kirendeltségek (1847-1870, 1871-1873, 1939-1940)

Bereg vármegye székhelyén, Beregszászon két rövidebb, egy 5 éves, illetve egy alig 2 év hosszú időszakban működött folyammérnöki hivatal, illetve kirendeltség. 1871 előtt a folyamosztály mérnöki hivatala már mintegy 25 éves itteni eredményes munkára tekinthetett vissza.

A Tiszaszabályozási munkák elkezdése évében, 1846-ban az elsők között alakult meg, Beregszász székhellyel, a Bereg megyei Tiszaszabályozási Társulat. A Társulat által javasolt, illetve elvégzett munkálatok terveit az állam szolgálatban lévő folyammérnökök dolgozták ki.

A Tiszaszabályozási Központi Felügyelőség keretében létrehozott Beregszászi I. Folyamosztály Mérnöki Hivatala a Tisza Nagyszöllös és Csap közötti szakaszán végzett munkálatokat felügyelte. A mérnöki hivatal első vezetője 1847-1852 között, **Kommenovich Sándor** mérnök volt, aki előzőleg már 1845-től térképezte a Felső-Tiszát, majd töltéseket tervezett. Őt követte **Moser Vilmos**, aki csak rövidebb ideig, 1852-1853 között töltötte be a hivatalvezetői tisztséget. A leghosszabb ideig, **Csánk Nándor** mérnök (1853-1871) volt az I. Folyamosztály Mérnöki Hivatalának vezetője, sőt a szervezeti átalakulást követően, a Beregszászi M. Kir. Folyammérnöki Kirendeltség főnöke (1871-1873) volt.

A folyammérnöki hivatalok 1871. évi létrehozását követően a beregszászi Hivatal a Szatmári M. Kir. Folyammérnöki Hivatal kirendeltségeként működött. 1873-ban tekintettel a gazdasági válság miatti országos takarékosági intézkedésekre, megszüntették a Beregszászi M. Kir. Folyammérnöki Kirendeltséget is (**Dóka, 1981**).

Több mint hat évtizeden keresztül, 1876-tól 1938-ig Beregszászon nem működött folyammérnökség. Így a Tisza beregi szakaszának vízügyi feladatait az I. világháború végéig a

Szatmári (1871-1883, 1889-1919) és Vásárosnaményi (1878-1888), a Trianoni határváltozást követően ismét a Vásárosnaményi (1920-1921), majd a Nyíregyházi hivatal (1921-1939) látta el. Az I. bécsi döntés (1938. november 2-án) következtében, 1939. március 15-én Kárpátalja visszakerült Magyarországhoz. A M. Kir. Földművelésügyi Miniszter 1939. március 6-án kelt 70.902/1939. F.M. számú rendelete alapján megszervezték a Beregszászi M. Kir. Folyammérnöki Hivatalt, mely működését 1939. november 1-én kezdte meg. A Hivatal hatásköre, illetve illetékességi területe kiterjedt a 1.) Tisza folyó magyar-román közös szakasz alsó végétől, vagyis Técsőtől a gulácsi alsó határig, 2.) a Latorca folyó a munkácsi hídtól a szürthei hídig, 3) mindazokra a vízfolyásokra és csatornákra, egészben vagy részben, amelyek fenntartása a hivatal felügyelete alatt álló vízrendező társulatok feladatát képezte. A Hivatal ellátta: a Beregi Vízsabályozó és Ármentesítő Társulat (székhelye: Beregszász); a Beregvármegyei Vízsabályozó és Ármentesítő Társulat (Vásárosnamény); a Szernyei Vízrendező, Ármentesítő és Belvízsabályozó Társulat; és a Tisza-Szamosközi Ármentesítő Társulat felügyeletét is.

16. ábra Zorkóczy Zoltán hivatalfőnök, Újfalussy Jenő és Zólyomi László m. kir mérnökök

Az új beregszászi hivatal főnökének, **Z. Zorkóczy Zoltán** m. kir. főmérnök, kir. műszaki tanácsost neveztek ki, aki ezt a tisztséget a Hivatal létrehozásától annak megszüntetéséig, azaz 1939. november 1-től 1941. november 1-ig töltötte be. A Hivatal ezen viszonylag rövid működési időszakában, itt dolgoztak még **Újfalussy Jenő** és **Zólyomi János** m. kir. mérnökök is.

17. ábra Iratrészlet a Beregszászi M. Kir. Folyammérnöki Hivatal címeres bélyegzőjével és Zorkóczy Zoltán m. kir. főmérnök, hivatalfőnök aláírásával

A II. bécsi döntés, és az ebből következő újabb határváltozást követően Szatmárnémeti város - a korábbi felső-tiszai folyammérnöki hivatal székhelye - visszakerült Magyarországhoz. 1940 decemberében a Beregszászi Folyammérnöki Hivatalt műszaki alkalmazottaival együtt áthelyezték Szatmárnémetibe, ahol újraszervezték a Szatmárnémeti M. Kir. Folyammérnöki Hivatalt. A M. Kir. Földművelésügyi Miniszter 1940. december 9-én kelt 217.050/1940. F.M. számú rendelete alapján a Szatmárnémeti M. Kir. Folyammérnöki Hivatal, illetékességi körébe kerültek - az 1940 decemberéig a beregszászi hivatal működési területéhez tartozó folyószakaszok (Tisza folyó Técsőtől Mezőváriig, a Borsava torkolatáig), továbbá a kapcsolódó víztársulatok (Tisza-Szamosközi Ármentesítő és Belvízsabályozó Társulat, székhelye: Fehérgyarmat) működésének felügyeletével kapcsolatos teendők is.

Összefoglalás

A Felső-Tisza-vidéken az 1871-1948. időszakban különböző megnevezéssel alapvetően két folyammérnöki hivatal működött, egyrészt a szatmári, másrészt a felsőszabolcsi. Ezek székhelyei a politikai, közigazgatási körülmények miatt időnként megváltozott. Az egyik hivatal a Felső-Tisza Eszeny-Zsurk feletti szakaszára és a kapcsolódó mellékfolyókra kiterjedő illetékességgel működött Szatmárnémetiben (1871-1883, 1889-1919, 1941-1944), Vásárosnaményban (1884-1888, 1919-

1921, 1944-1946), Nyíregyházán (1921-1948), illetve rövidebb ideig Beregszászon (1939-1941). A másik hivatal az Eszeny-Zsurk alatti folyószakaszon látta el a folyammérnöki feladatokat, kezdetben Sárospatakon (1871-1875), majd Tokajon (1876-1892), és végül a legösszesebb ideig Sátoraljaújhelyen működő székhellyel (1893-1948). Ezek a hivatalok a folyamszabályozási feladatok mellett, az ármentesítő és belvízrendező társulatok felügyeletét is ellátták.

Egy-egy hivatal műszaki szakembereinek létszáma 2-9 között változott, és az egyidejűleg működő legfeljebb 3 hivatal összesített létszáma is csak 5-20 közötti volt. Ennek ellenére az elért eredmények jelentősek voltak, hiszen a felső-tiszai folyammérnöki hivatalok folyamszabályozási, árvízmentesítési, belvízszabályozó, tevékenysége nyomán nőtt az árvízi biztonság, javultak a közlekedési viszonyok, nőtték a megművelhető mezőgazdasági területek.

IRODALOM

- Babos Z., Mayer L. (1939), Az ármentesítések, belvízrendezések és lecsapolások fejlődése Magyarországon. (Első rész) Vízügyi Közlemények, (21. évfolyam) 1. szám
- Dóka Klára (1981), A Folyammérnöki Hivatalok Története. Vízügyi Közlemények. 1981. 63. évf. 4. füzet
- Fejér L. szerk. (1997), Árvizek és belvizek szorításában... A vízkárelhárítás jogi szabályozásának fejlődése, különös tekintettel a védekezés szervezeti oldalára. Vízügyi Történeti Füzetek 15. Budapest. https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZAK_DUNA_Vtf_15_Arvizek/
- Ihrig D. (szerk.) (1973), A magyar vízszabályozás története. VIZDOK. Bp.
- Kész Piroska (2011), Folyószabályozás Bereg vármegyében (1846-1914). Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári Évkönyv. 19. sz. Szerk. Galambos Sándor, Kujbusné Mecsei Éva. Nyíregyháza. 367 p. <http://www.szabarchiv.hu/drupal/kiadvanyok/evkonyvek>
- Kolossváry Ö. (1905), Magyarország mederrendező és árvédelmi munkálatainak fejlődése 1899-ig. Pátria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Rt. Budapest. p. 201.
- Lászlóffy W. (1982), A Tisza. Vízi munkálatok és vízgazdálkodás a tiszai vízrendszerben. Akadémiai Kiadó. Budapest. p. 610.
- Molnár Endre (1945), A debreceni kultúrmérnöki hivatal szerepe a debreceni kormány mellett. Vízügyi Közlemények. 27. évf. 1-4. szám.
- Nyárady L. (1908), Vízszabályozás és ármentesítés. In: Borovszky Samu szerk., Szatmár vármegye monográfiája. Bp. pp. 278-294.
- Schmidt E. (1929), A vízszabályozás fejlődése és jelen állása Magyarországon. Vízügyi Közlemények. 11. évf. 1. füzet.
- Vende Al. (1905), Sátoraljaújhely. In: Zemplén vármegye. Borovszky Samu szerk. Magyarország vármegyéi és városai sorozat, Magyarország vármegyéi és városai. Apollo Irodalmi Társaság. Budapest. <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0026/13.html>
- *** (1880), A Meteorológiai és Földdelejességi Magyar Királyi Központi Intézet 1879. évi Évkönyve.
- *** (1888), Nyírvidék 1888. március 18-i, 1888. március 25-i, 1888. április 1-i, 1888. április 8-i száma.
- *** (1898), A földművelésügyi miniszter 1896. évi, a törvényhozás elé terjesztett jelentése a vízügyekről. Vízügyi Közlemények XIII. füzet.
- *** (1899), Szatmár és vidéke. 1899. január 3-i száma.
- *** (1902), A Szamos 1902. június 26-i, 1902. július 17-i, 1904. február 11-i, 1907. október 13-i számai.
- *** (1873-1944), Magyarországi tisztikar cím és névtára. Orsz. m. kir. Statisztikai Hivatal. Bp.
- *** (1905), A M. Kir. Földművelésügyi Miniszter 4726-1905. sz. Körendelete a m. kir. folyam- és kultúrmérnöki hivatalok beosztásáról. Szatmárvármegye hivatalos Lapja. 1905. március 23-i száma. III. Évfolyam 1905, Nagykaroly, 1906. Nyom. Manyák és Tóth Könyvnyomdája.
- *** (1959), Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság Vízgazdálkodási Adatgyűjteménye. I.-V. kötetek. Szerk.: Vázsonyi Ádám. VITUKI-Nyíregyházi VIZIG.